

М. В. ЩЕРБАКОВА, Т. Б. АЛЕКСАНДРОВСЬКИЙ

ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНІ ТА ДАВНІ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ ГІРСЬКОГО КРИМУ

Широке курортне та цивільне будівництво, спорудження нових автомобільних доріг, портів, посадочних майданчиків для вертольотів, а головне перетворення Криму в область суцільного садівництва та виноградарства — все це викликає необхідність освоєння нових земель східної частини гірського Криму.

Тому необхідне всебічне вивчення природи Криму та тих фізико-географічних процесів, які істотно перетворюють і змінюють ландшафти Криму. Швидкість їх особливо збільшується в умовах інтенсивного використання природних ресурсів.

Активізація фізико-географічних процесів, особливо ерозійних та зсувних, пояснюється головним чином тим, що різні народно-господарські заходи (будівництво шляхів, вирубування лісу, орання схилів, розробка будівельних матеріалів та інші) часто проводяться без належного врахування всіх природних умов та можливих наслідків.

Зараз велику роботу по вивченню сучасних фізико-географічних процесів гірського Криму проводять багато наукових і дослідних організацій, такі як Інститут мінеральних ресурсів, Нікітський ботанічний сад, Кримська гірсько-лісова дослідна станція, Кримське гідрометбюро, Ялтинська зсувна станція, Інститут Діпромист та багато інших.

Сучасні фізико-географічні процеси гірського Криму проявляються у вигляді ерозії річок та ярів, площинного змиву на схилах, селів, зсувних і гравітаційних процесів, карстових процесів, різних вивітрювань, морської абразії та ін. Все це істотно впливає на формування сучасних ландшафтів гірського Криму, ускладнюючи господарчу діяльність людини (наприклад, зсувні процеси, селі, яркова діяльність).

Ці процеси гірського Криму проявляються у певній природній обстановці, яка склалась в умовах природно-історичного розвитку. Діють вони не ізольовано, а в глибокому взаємозв'язку і взаємообумовленості. Так, зсувні процеси посилюються від абразивних і ерозійних процесів, в свою чергу зсувні процеси впливають на процеси ерозії та абразії моря. Карстові процеси значною мірою пов'язані з процесами фізичного вивітрювання, тобто фізичне вивітрювання в процесі своєї дії прискорює карстові процеси. Таких залежностей дуже багато, і виявлення їх допомагає встановлювати складні взаємозв'язки різних процесів між собою і знаходити більш раціональні методи боротьби з шкідливими та небезпечними проявами. Наприклад, при боротьбі із селями недостатньо проводити лише одні гідротехнічні та інші заходи в селе-

носній долині, але важливо встановити ділянки живлення твердим матеріалом із зон вивітрювання та знешкодити їх. Все це вимагає застосування комплексних заходів з урахуванням всіх сучасних фізико-географічних процесів, яких не можна відривати від історії їх виникнення. Часто сучасні процеси бувають успадковані від більш давніх, які розвивалися в інших природних умовах і тепер втілені в геолого-геоморфологічних особливостях гірського Криму (наприклад, давні селеві відклади типу масандрівських відкладів на південному березі Криму, давні зсуви та обвали біля підніжжя вапнякових уступів, давній зсувний рельєф у багатьох долинах Криму і в зоні узбережжя та інші).

Правильна комплексна і всебічна оцінка сучасних процесів з урахуванням спадковості їх від минулого дає можливість дати прогноз їх розвитку в майбутньому, що має велике значення для господарських цілей.

У зв'язку з цим слід більш чітко визначити різницю між сучасними фізико-географічними процесами у гірському Криму та тими процесами, час і виникнення яких вимірюється геологічним масштабом (частіше відносним і більш абсолютним). Виникнення цих процесів проходило в інших умовах (наприклад, при іншому положенні базису ерозії, за інших кліматичних умов і т. д.).

Вивчення давніх процесів можна провадити лише методом геолого-геоморфологічного аналізу (наприклад, методом визначення потужності осадових континентальних відкладів, вивчення їх фаціального складу, методом вивчення древнього рельєфу і т. д.). Саме цим методом вдалося встановити природу масандрівських відкладів, давніх обвальних нагромаджень, природу давніх зсувів, карстових процесів та інше.

Сучасні процеси у гірському Криму — це ті, які протікають в умовах сучасного базису ерозії і денудації, в сучасних кліматичних умовах, тобто в сучасній природній обстановці. Вивчення сучасних процесів у гірському Криму може проводитись не лише геолого-геоморфологічними методами, але і застосовуючи кількісні методи дослідження (картографічні, стаціонарні спостереження із застосуванням інструментальних досліджень та ін.).

Сучасні процеси можуть послаблюватись або посилюватись у зв'язку із зміною існуючих природних умов. Крім того, можуть активізуватись давні процеси і перетворюватись в нині діючі (наприклад, посилення абразії або активізація зсувної, ерозійної діяльності внаслідок яких-небудь господарських заходів).

Дуже важливо правильно враховувати фактори, які визначають виникнення і міру інтенсивності сучасних фізико-географічних процесів, які обумовлюються постійно діючими факторами (існуючі геологічні структури, рельєф, петрографічні особливості складаючих товщ, кліматичні особливості та ін.). Із змінних факторів важливим є ґрунтово-рослинний покрив, який змінюється господарською діяльністю людини, і сама господарська діяльність людини.

Всі фактори гірського Криму, які викликають фізико-географічні процеси, перебувають у складних взаємозв'язках і взаємодіях між собою.

Враховуючи, що вони змінюються у просторі, можна виділити у гірському Криму певні макро- і мікрорайони, які характеризуються спільністю прояву фізико-географічних процесів. Причому в кожному районі можна виділити основні фізико-географічні процеси і другорядні, підпорядковані. Співвідношення головних і другорядних процесів змінюється в просторі і часі.

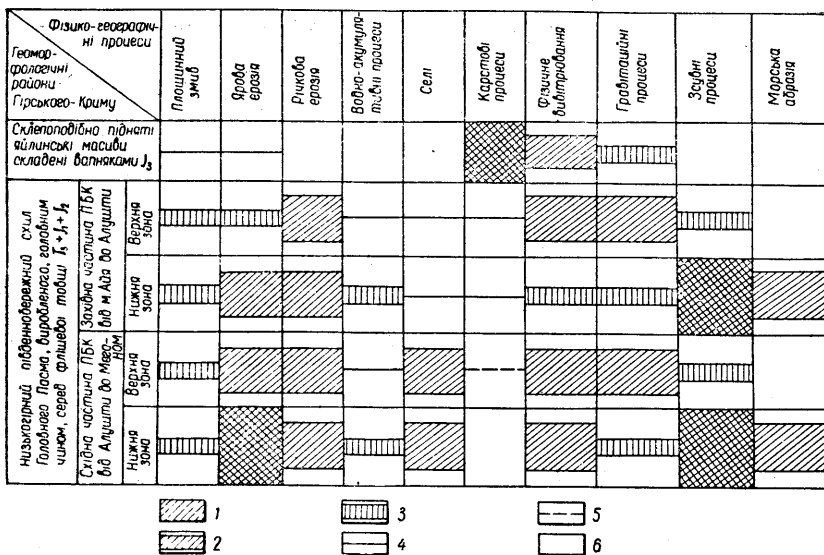

Рис. 1. Схема розвитку фізико-географічних процесів деяких районів Гірського Криму:
 1 — дуже сильний; 2 — сильний; 3 — помірний; 4 — слабкий; 5 — дуже слабкий; 6 — відсутній.

Схема (рис. 1) подає попередні міркування про інтенсивність та провідні фізико-географічні процеси.

Краткое содержание

В статье дан анализ современных и более древних физико-географических процессов горного Крыма. Показана унаследованность современных процессов от более древних и их взаимосвязь.

Активизация современных процессов часто находится в прямой зависимости от неправильной хозяйственной деятельности человека. Правильная комплексная и все-сторонняя оценка современных физико-географических процессов с учетом унаследованности их от прошлого дает возможность прогнозировать их развитие, что особенно важно для хозяйственных целей.

В прилагаемой схеме графически приведены предварительные соображения, касающиеся интенсивности физико-географических процессов.

1054

Вісник Київського Університету

№ 7

Проведено 1974г.

СЕРІЯ ГЕОЛОГІЇ
ТА ГЕОГРАФІЇ

89051

Бібліотека Сталіна
Географічний факультет
Київського університету

ВИДАВНИЦТВО КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
1966